

77
ΒΑΣΩ ΠΕΝΝΑ
δρ Ἀρχαιολόγος

ΥΣΤΕΡΟΡΩΜΑΪΚΑ ΝΟΜΙΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΣΕΡΡΩΝ

Στά προσκτήματα τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν τοῦ ἔτους 1939 συμπεριλαμβάνεται καί ἀριθμός νομισμάτων, τά ὅποια προέρχονται ἀπό τήν περιοχή Λαϊλιά τοῦ νομοῦ Σερρῶν. Συγκεκριμένα, πρόκειται γιά 83 χάλκινες ἐκδόσεις¹ ὑστερορωμαϊκῶν χρόνων, οἱ ὁποῖες καλύπτουν περίοδο ὀγδόντα περίπου ἐτῶν. Οἱ πρωϊμότερες κοπές ἀνάγονται στά χρόνια τῆς τετραρχίας, ἐνῶ οἱ τελευταῖες χρονολογούνται στήν τελευταία δεκαετία τοῦ 4ου αἰώνα².

Τό ἱστορικό ἀνεύρεσης καί παράδοσης τῶν παραπάνω νομισμάτων στό Νομισματικό Μουσείο Ἀθηνῶν σκιαγραφεῖται σέ γενικές γραμμές μέσα ἀπό τή μαρτυρία τοῦ παλαιοῦ ἀρχείου τοῦ Μουσείου.

Στίς 26 Ἰουνίου 1939 ἡ ἀείμνηστη Εἰρήνη Βαρούχα, διευθύντρια τοῦ Μουσείου, ἀποστέλλει ἔγγραφο στόν τότε Ἐφορο Ἀρχαιοτήτων Μακεδονίας, Ν. Κοτζιά³, μέ τό ὅποιο τοῦ γνωστοποιεῖ τή λήψη τοῦ σερραϊκοῦ νομισματικοῦ εὐρήματος. Μέ τό ἴδιο ἔγγραφο διατυπώνονται διευκρινιστικές ἐρωτήσεις ἀναφορικά μέ «τόν ἀκριβῆ τόπον τῆς ἀνευρέσεως χάριν ἐπιστημονικοῦ ἐνδιαφέροντος...». Λίγες μέρες ἀργότερα, στίς 21 τοῦ ἴδιου μήνα, ὁ Κοτζιάς, μέ ἀξιοσημείωτη ὑπαλληλική συνέπεια καί συναδελφική δεοντολογία, ἀποστέλλει ἐγγράφως τίς σχετικές πληροφορίες⁴: «... τά ἐκ τῶν Σερρῶν νομίσματα προέρχονται ἐξ ἐπτά τάφων ἐλθόντων εἰς φῶς κατά τήν πρός τό ὄρος Λαϊλιάν κατασκευήν τῆς νέας ἀμαξιτοῦ ὁδοῦ εἰς τό χλμ. 5.500 ἀπό Σερρῶν».

Ἡ προσπάθεια ἐντοπισμοῦ περισσοτέρων πληροφοριῶν ἀναφορικά μέ τούς παραπάνω τάφους σέ ἀρχαιολογικά περιοδικά τῆς ἐποχῆς ἢ ἀκόμη σέ μεταγενέστερα συγγράμματα τῆς Ἱστορίας τῶν Σερρῶν, δέν εὐ

1. Ἀπό αὐτά δύο εἶναι πολύ ἐφθαρμένα καί δυσδιάγνωστα, ἐνῶ τέσσερα σώζονται μόνο σέ μικρά θραύσματα.

2. Γιά περισσότερες λεπτομέρειες βλ. τόν περιγραφικό κατάλογο.

3. Ἀρ. πρωτ. 7490: ἔγγραφο ἐξερχόμενο σέ ἀπάντηση τοῦ ἐγγράφου μέ τό ὅποιο ἡ Ἐφορεία Μακεδονίας ἀποστέλλει ταχυδρομικά τά 83 νομίσματα.

4. Ἀρ. πρωτ. 353: ἀρ. πρωτ. εἰσερχομένου στό Ν.Μ. 7507.

οδώθηκε. Τήν ἴδια ἀπογοίτευση προκάλεσε ἢ μὴ ἀνεύρεση ἀνασκαφικοῦ ἡμερολογίου ἢ, ἀκόμη, κάποιας ἐμπεριστατωμένης ἀρχαιολογικῆς ἐκθεσης ἢ σχετικῆς ἀναφορᾶς. Ὡστόσο, στό παλαιό ἀρχεῖο τοῦ Μουσείου Θεσσαλονίκης ἐντοπίστηκαν δύο ἔγγραφα, τά ὁποῖα χωρίς ἀμφιβολία ρίχνουν ἀρκετό φῶς στό ἀρχαιολογικό εὕρημα τῶν Σερρῶν⁵.

Τό πρῶτο ἔγγραφο, μέ ἡμερομηνία 26 Φεβρουαρίου 1939⁶, ἀπευθύνεται πρὸς τόν Ἐφορο Ἀρχαιοτήτων Μακεδονίας καί ὑπογράφεται ἀπό τόν τότε Γυμνασιάρχη Ἀρρένων Σερρῶν⁷. Τό ἔγγραφο δίνει συμπληρωματικές πληροφορίες σχετικά μέ τά εὐρήματα τῶν τάφων. Ἐκτός ἀπό τά 83 νομίσματα, τά ὁποῖα ἀποστέλλονται ἀρχικά στή Θεσσαλονίκη, ἀναφέρεται ἡ ἀνεύρεση πόρπης, καθώς καί ἀβαφῶν ἀγγείων, τά ὁποῖα «κατά τε τόν λαίμῶν καί τήν κοιλίαν φέρουν ὀριζόντια αὐλάκια...».

Μέ τό δεύτερο ἔγγραφο ὁ Κοτζιάς πιστοποιεῖ τήν παραλαβή τῶν νομισμάτων καί ταυτόχρονα πληροφορεῖ τόν Γυμνασιάρχη ὅτι τά «παραληφθέντα νομίσματα καί τά περιγραφόμενα ἀγγεῖα ἀνήκουσιν εἰς τοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους...». Στή συνέχεια τοῦ ἔγγραφου ὁ Κοτζιάς ζητᾶ ἀπό τόν Γυμνασιάρχη Σερρῶν νά τοῦ προτείνει φιλόλογο καθηγητή, ὁ ὁποῖος θά μπορούσε νά ἀναλάβει τήν ὑπηρεσία τοῦ ἐκτάκτου ἐπιμελητοῦ Ἀρχαιοτήτων Σερρῶν, τονίζοντας ὅτι πρόκειται γιά θέση τιμητική χωρίς πρόσθετο ἐπίδομα. Ἔτσι ἡ ἀνεύρεση τῶν τάφων στό δρόμο πρὸς τό ὄρος Λαϊλιά ἀποτέλεσε σταθμό γιά τά ἀρχαιολογικά πράγματα τῶν Σερρῶν καί ἡ κρατική μέριμνα ἦρθε ἀρωγός στίς προσπάθειες τῶν ἀρχαιοφίλων τῆς πόλης.

Ὡστόσο, οἱ ἑπτὰ φτωχικοὶ ὑστερορωμαϊκοὶ τάφοι, μέ τά λιγοστά ἀβαφή ἀγγεῖα καί τά χωρίς ἀξία μικρά χάλκινα καί φθαρμένα νομίσματα,

5. Θερμές εὐχαριστίες ἀπευθύνω στό σπινάδελο καί φίλο Δημήτρη Γραμμένο, προϊστάμενο στό Μουσεῖο Θεσσαλονίκης, γιά τήν ἀμεση ἀποστολή τηλεομοιοτυπίας τῶν ἐγγράφων αὐτῶν, καθώς καί γιά τίς διευκολύνσεις πού μοῦ παραχωρήθηκαν κατά τήν ἐπίσκεψή μου στό Μουσεῖο Θεσσαλονίκης. Στό Μουσεῖο Θεσσαλονίκης ἐντοπίστηκαν ἄλλα 21 νομίσματα, τά ὁποῖα προέρχονται ἀπό τήν ἴδια ἀνασκαφή. Δέν θά πρέπει ὁμως νά σχετιστοῦν μέ τά 83 νομίσματα τῶν ἑπτὰ τάφων πού κατέληξαν στό Νομισματικό Μουσεῖο Ἀθηνῶν. Εἶναι νομίσματα τῆς ἴδιας περιόδου (Κωνσταντῖος Β', Γρατιανός, Βαλεντινιανός, Οὐάλης) καί πιθανόν νά προέρχονται ἀπό περισυλλογή. Ἀνάμεσα σέ αὐτά καί 1 πεντανόμισμο Ἰουστινιανοῦ Α' καί 1 φόλλις Λέοντος Στ'.

6. Ἀρ. πρωτ. εἰσερχομένου ἔγγραφου Ἐφορείας Μακεδονίας 133.

7. Τό ὄνομα τοῦ Γυμνασιάρχη δυστυχῶς δέν γράφεται ὀλογράφως.

σέ συνδυασμό ίσως μέ τή δίνη τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου πού ἀκολούθησε, ἔμειναν στήν ἀφάνεια καί ἡ συστηματική δημοσίευσή τους παραμένει σέ ἐκκρεμότητα. Μιά ἐκκρεμότητα πού ἐπιδεινώνεται μέ τήν ἔλλειψη προκαταρκτικῆς ἢ συστηματικῆς ἀναζήτησης ἑνός εὐρύτερου ταφικοῦ ἢ οἰκιστικοῦ συνόλου στήν περιοχή. Συνεπῶς ὁ χαρακτηρισμός τῶν συγκεκριμένων ταφῶν καί ἡ ἔνταξή τους σέ ἕνα ἱστοριογεωγραφικό πλαίσιο ἀποβαίνει, πρὸς τό παρόν, ἀνέφικτος.

Εἶναι λοιπόν φανερό ὅτι τό σύνολο τῶν 83 νομισμάτων πού καθορίζει ἐπακριβῶς τό χρονολογικό στίγμα τῶν ταφῶν ἀποτελεῖ πολύτιμη ἀφετηρία γιά κάποιες προκαταρκτικές σκέψεις. Ὡστόσο καί στήν περίπτωση αὐτή ἡ μὴ συστηματική περισυλλογή καί ταξινόμηση τῶν νομισμάτων κατά τό στάδιο ἀνεύρεσής τους, περιορίζουν τή γνωστική ἐμβέλεια τῆς νομισματικῆς μαρτυρίας.

Ὅπως συνάγεται ἀπό τά σχετικά ἔγγραφα, τά 83 νομίσματα προέρχονται ἀπό ἑπτὰ διαφορετικούς τάφους. Ὡστόσο σήμερα ἡ ἀρχική ἀνασύσταση τῶν ἑπτὰ ταφικῶν «θησαυρῶν» εἶναι ἀδύνατη. Τά νομίσματα κατά τήν περισυλλογή τους ἐνοποιήθηκαν χωρίς καμία γραπτή ἔνδειξη. Ἡ ἐνοποίηση αὐτή ἀπέκλεισε τελεσίδικα τή συστηματική μελέτη κάθε νομισματικοῦ συνόλου χωριστά καί συνεπῶς ἡ μελέτη τῶν 83 νομισμάτων, ὡς ἕνα σύνολο, ἐκτός ἀπό τήν ταύτιση καί τή χρονολογική ταξινόμηση τῶν διαφόρων τύπων, περιορίζεται ἀναγκαστικά σέ γενικές παρατηρήσεις. Τό ἐνδιαφέρον τῆς ἔρευνας ἐπικεντρώνεται στό σχολιασμό τῆς ποσοτικῆς κατανομῆς τῶν διαφόρων νομισματοκοπειῶν πού ἀντιπροσωπεύονται στό σύνολο αὐτῶν τῶν νομισμάτων. Ταυτόχρονα ἐπιχειρεῖται καί μιὰ προσπάθεια σύγκρισης τῶν στατιστικῶν δεδομένων μέ αὐτά πού προκύπτουν ἀπό ἄλλα δημοσιευμένα νομισματικά εὐρήματα τῆς Ἑλλάδας. Στόχος μιὰ πρώτη προσέγγιση τῶν ἰδιαιτεροτήτων τῆς νομισματικῆς κυκλοφορίας στήν περιοχή κατά τόν 4ο αἰ. μ.Χ. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἡ πολύπλοκη πολιτική καί διοικητική ἱστορία τοῦ 4ου αἰ. μ.Χ. σέ συνδυασμό μέ τήν ἱστορική ἐξέλιξη κάθε περιοχῆς, καθιστᾷ ἐπιτακτική τή δημοσίευση ὅσο τό δυνατόν περισσοτέρων «θησαυρῶν» ἀπό τόν ἐλλαδικό χῶρο, ἢ ἀκόμη καί μεμονωμένων νομισματικῶν εὐρημάτων. Μόνο τότε ἡ συγκριτική μελέτη τῶν ποσοστιαίων πινάκων κατανομῆς τῶν διαφόρων νομισματοκοπειῶν θά μπορέσει νά ἐντοπίσει συστηματικά τίς διάφορες ἰδιαιτερότητες τῶν τάσεων τῆς νομισματικῆς κυκλοφορίας σέ μιὰ συγκεκριμένη πόλη ἢ σέ μιὰ εὐρύτερη περιοχή. Τέτοιες ἰδιαιτερότητες συνήθως

ἀπορρέουν ἀπὸ συγκεκριμένα ἱστορικά γεγονότα — ἐπιδρομές, φυσικὲς καταστροφές κ.λπ. καθὼς καὶ ἀπὸ οἰκονομικά αἰτίαι, τὰ ὅποια καθορίζουν τὴν κοινωνικοοικονομικὴ κατάσταση τοῦ ντόπιου πληθυσμοῦ.

Ἄπὸ τὰ 77 νομίσματα πού ταυτίστηκαν, μόνο στὰ 43 ἀναγνωρίζεται ἡ δήλωση τοῦ νομισματοκοπέιου. Ἄπὸ τὴν ποσοτικὴ καὶ ποσοστιαία κατανομή τοῦ κάθε νομισματοκοπέιου πού ἀντιπροσωπεύεται στὰ νομισματικά εὐρήματα πού ἐξετάζουμε, διαπιστώνουμε τὰ ἀκόλουθα⁸:

α. Εἶναι ἐνδεικτικὴ ἢ παντελὴς ἔλλειψη δυτικῶν νομισματοκοπέιων. Ἄλλωστε ἡ παρουσία τῶν νομισματοκοπέιων αὐτῶν σέ νομισματικούς «θησαυρούς» ἢ ἀκόμη καὶ σέ μεγάλα ἀνασκαφικά σύνολα ἀπὸ τὸ νότιο βαλκανικὸ χῶρο, εἶναι ἐλάχιστη.

β. Τὰ νομισματοκοπέια τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς Κωνσταντινούπολης παρουσιάζουν τὸ ἴδιο ὑψηλὸ ποσοστὸ συμμετοχῆς (22.5%). Αὐτὸ ἐρχεται σέ ἀντίθεση μὲ τὴν εἰκόνα πού δίνουν τὰ νομισματικά εὐρήματα αὐτῆς τῆς περιόδου ἀπὸ τὸ νοτιοελλαδικὸ χῶρο. Γιά παράδειγμα, τὸ νομισματικὸ ὑλικὸ ἀπὸ τὴν ἀθηναϊκὴ Ἄγορὰ δείχνει ὅτι γιά τὴν περίοδο 378-388 ἡ Θεσσαλονίκη παρουσιάζει μιὰ σταθερὴ ὑπεροχὴ ἔναντι τῆς Κωνσταντινούπολης, ἡ ὁποία φθάνει στὸ ὑψηλὸ ποσοστὸ 60%. Παρόμοια εἶναι καὶ ἡ μαρτυρία νομισματικοῦ «θησαυροῦ» ἀπὸ τὴν πόλη τῶν Ἀθηνῶν⁹. Ἄν ἀνατρέξουμε τώρα σέ δημοσιευμένους «θησαυρούς» ἀπὸ τὴν πόλη τῆς Θεσσαλονίκης, ἡ εἰκόνα παρουσιάζεται ἀρκετὰ συγκεχυμένη.

Ἄπὸ τὴ μιὰ πλευρὰ ἐκδόσεις τοῦ νομισματοκοπέιου τῆς Κωνσταντινούπολης ἀπουσιάζουν ἐντελῶς ἀπὸ δύο ταφικούς «θησαυρούς» (Δα καὶ Δ), οἱ ὅποιοι συνολικὰ καλύπτουν τὴν περίοδο 317/20 - 146/50. Ἀντίθετα στὸν ταφικὸ «θησαυρὸ» Ε, τοῦ β' μισοῦ τοῦ 4ου αἰ. τὸ ποσοστὸ συμμετοχῆς του ἀντιμάχεται αὐτὸ τῆς ἴδιας τῆς Θεσσαλονίκης¹⁰.

8. Βλ. πίνακα ποσοτικῆς καὶ ποσοστιαίας κατανομῆς τῶν νομισματοκοπέιων.

9. Γιά τίς παρατηρήσεις αὐτές, ἀλλὰ καὶ γιά αὐτές πού θὰ ἐπικολουθήσουν βλ. M. Fulford, Coin circulation and mint activity in the late Roman Empire: some economic implications: *Archaeological Journal* 135 (1978), 67-114. Βλ. ἐπίσης Β. Πέννα, «Θησαυρὸς χάλκινων ὑπερορρωμαϊκῶν νομισμάτων ἀπὸ νεκροταφείου τῆς Ἀθήνας: Στόν τόμο: Ἡ καθημερινὴ ζωὴ στὸ Βυζάντιο. Τομὲς καὶ συνέχειες στὴν ἑλληνιστικὴ καὶ ρωμαϊκὴ παράδοση, Κέντρο Βυζαντινῶν Ἐρευνῶν/ΕΙΕ, Πρακτικὰ Α' Διεθνοῦς Συμποσίου, Ἀθήνα, 15-17 Σεπτεμβρίου 1988 (Ἀθήνα 1989), σ. 261-277.

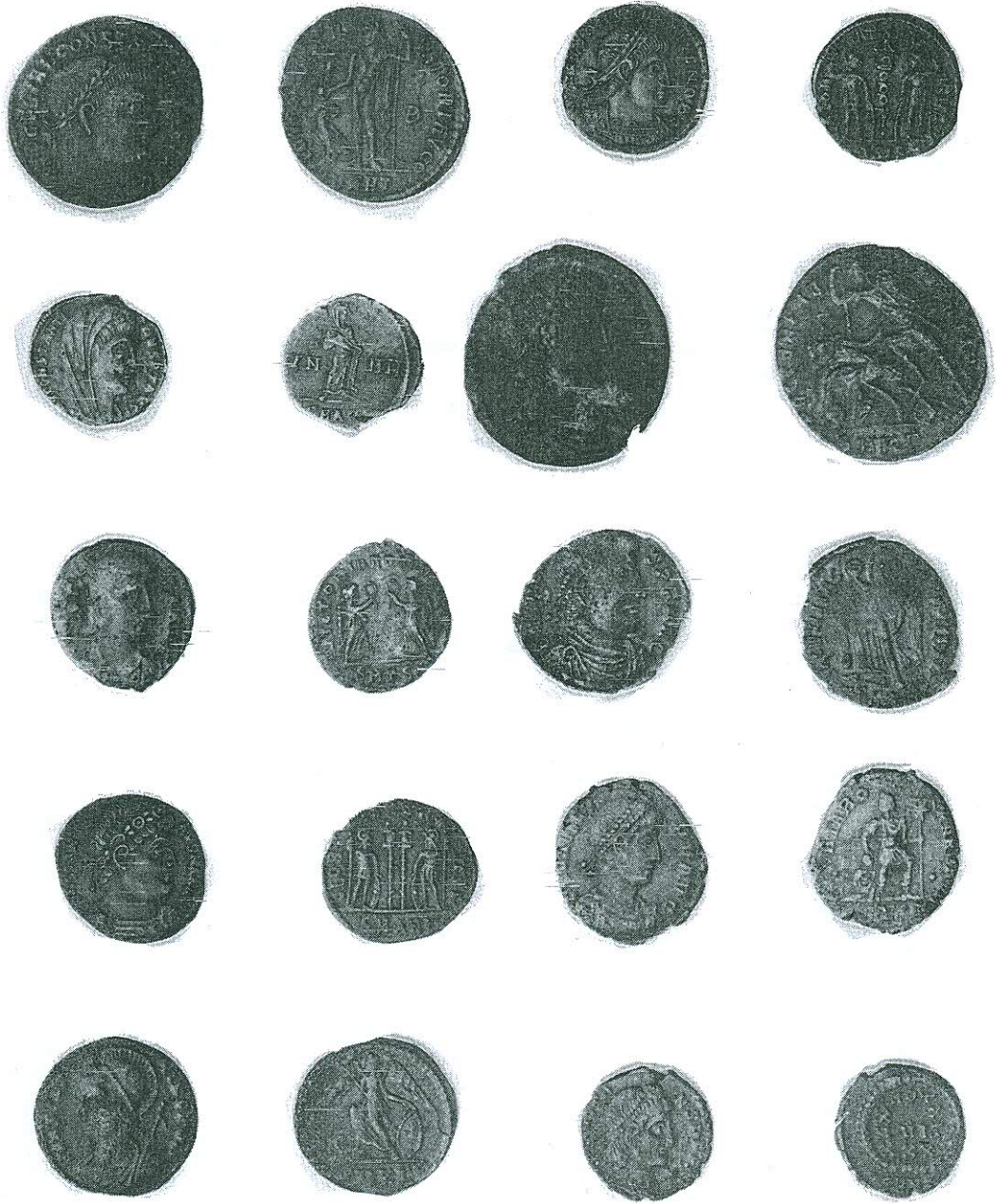
10. Γιά τοὺς «θησαυρούς» τῆς Θεσσαλονίκης βλ. Γ. Τουράτσογλου, Κ. Λοβέρδου - Τσιγαρίδα, Ρωμαϊκοὶ καὶ Βυζαντινοὶ νομισματικοὶ «θησαυροὶ» ἀπὸ τὸ Βορειοελλαδικὸ χῶρο στὴν Ἐφορεία Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων Θεσσαλονίκης. Ἀρχαιολογικὸν Δελτίον 31 (1976), Ἀθήνα, 1980, σ. 29-34.

γ. Τό υψηλό ποσοστό του νομισματοκοπείου της Σίσκιας (19%), στα νομισματικά εύρηματα της περιοχής Σερρών, στα όποια αναφέρεται αυτή ή μελέτη, αποτελεί μία ακόμη αξιοσημείωτη διαφοροποίηση, αφού κοπές αυτού του νομισματοκοπείου δεν έχουν εντοπιστεί στις ανασκαφές των Ἀθηνῶν, ούτε σε δημοσιευμένους «θησαυρούς» από την Κεντρική Ἑλλάδα. Ἀλλά καί σε εύρηματα του βορειοελλαδικού χώρου τό νομισματοκοπείο της Σίσκιας παρουσιάζει μικρό ποσοστό συμμετοχῆς, κυρίως μετά τό 337 μ.Χ. Για παράδειγμα αναφέρουμε τούς ταφικούς νομισματικούς «θησαυρούς» Δα καί Δβ από τή Θεσσαλονίκη. Ὁ πρῶτος καλύπτει τήν περίοδο 317/20 - 326/28 καί ὁ δεύτερος τήν περίοδο 335/37 - 346/50. Στήν πρώτη περίπτωση τό νομισματοκοπείο της Σίσκιας ἐμφανίζεται ἰσοδύναμα μέ αὐτό της Θεσσαλονίκης (32.32%), ἐνώ στόν λίγο μεταγενέστερο «θησαυρό» ἀπουσιάζει παντελῶς. Παρομοίως τό νομισματοκοπείο της Σίσκιας ἀπουσιάζει ἀπό τόν ταφικό «θησαυρό» Ε Θεσσαλονίκης. Συμπληρωματικά ἀναφέρουμε ὅτι καμία ἔκδοση αὐτοῦ τοῦ νομισματοκοπείου δεν ἐντοπίστηκε στα νομίσματα τοῦ Ἱεροῦ της Βασιλικῆς Γ' Σεπτεμβρίου στή Θεσσαλονίκη, πού κυρίως ἀνήκουν στήν περίοδο μετά τό 383¹¹.

δ. Τέλος, μέσα στό πλαίσιο αὐτῆς της προκαταρκτικῆς μελέτης θά θέλαμε νά ἐπισημάνουμε ὅτι καί ἡ παρουσία τοῦ νομισματοκοπείου τοῦ Σίρμιου στα νομισματικά εύρηματα τῶν Σερραϊκῶν τάφων, παρά τό μικρό ποσοστό συμμετοχῆς τοῦ 5%, ἀποτελεῖ ἐνδιαφέρουσα ἰδιαιτερότητα, καθώς ἀπουσιάζει ἀπό τά ὑπόλοιπα εύρηματα, στα ὅποια ἔγινε ἀναφορά.

Τά νομισματικά εύρηματα ἀπό τήν περιοχή Σερρῶν χωρίς ἀμφιβολία ἀνοίγουν ἕνα καινούργιο κεφάλαιο στή μελέτη της ἱστορικῆς ἐξέλιξης της περιοχῆς Σερρῶν καί προκαλεῖ γιά μία συστηματική δημοσίευση καί ἄλλων νομισματικῶν ἐψημάτων της περιόδου ἀπό τήν εὐρύτερη περιοχή.

11. Δ. Εὐγενίδου, Τά νομίσματα τοῦ Ἱεροῦ της Βασιλικῆς Γ' Σεπτεμβρίου Θεσσαλονίκης. Ἀρχαιολογική Ἐφημερίς 1981, σ. 82-85.

Νομίσματα από τό «θησαυρό» Σερρών.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΝΟΜΙΣΜΑΤΩΝ

Α/α	Αυτοκράτορας	Οπισθότυπος	Νομισματοκοπέιο	Εργαστήριο	Χρονολογία	Παραπομπή για κοπή
1.	Λικίνιος (308-324)	DNLICICINIVSAVGSTI - VOT / XX	Θεσσαλονίκη	A	320	RIC, VII, σ.510, αρ.102
2.	Κωνσταντίνος Α' (307-337)	IOVICONS - ERVATORIAVGG	Ηράκλεια	B	313-314	RIC, VII, σ.542, αρ.5
3.		GLOR - IAEXERC - ITVS	Αντιόχεια	Γ	330-333	RIC, VII, σ.693, αρ.86
4.	Ελένη Αυγούστα	SECVRITAS- REIPVBLICE	Ηράκλεια	E	327-329	RIC, VII, σ.554, αρ.95
5.		PAXPV-BLICA	Κωνσταντινούπολη	E	337-340	RIC, VIII, σ.449, αρ.34
6.	Κωνσταντίνος Α' και - διάδοχοι	Νίκη	Κύζικος	Γ	330, 334	RIC, VII, σ.654, αρ.73
7.	Μεταθανάτιες κοπές	VN MR	Νικομήδεια	:	347-348	RIC, VIII, σ.474, αρ.48
8.		"	Αντιόχεια	:	"	RIC, VIII, σ.521, αρ.112
9.		"	Αλεξάνδρεια	B	"	RIC, VIII, σ.541, αρ.35
10-11.		"	αδιάγνωστο	:	"	οπ.π. (για τον τύπο)
12.	Κωνσταντίνος Β' καίσαρ (317-337)	GLOR - IAEXERC - ITVS	Κωνσταντινούπολη	Θ	336-337	RIC, VII, σ.589, αρ.138
13.	Κώνστας (337-350)	GLOR- IAEXERC- ITVS	αδιάγνωστο	:	337-340	RIC, VIII, σ.449, αρ.28 (για τον τύπο)
14.		VICTORIAEDDAVGGQNN	Θεσσαλονίκη	Γ	347-348	RIC, VIII, σ.411, αρ.100
15.		"	"	E	"	οπ.π.
16.		"	"	:	"	οπ.π.
17.		"	"	:	"	οπ.π.*
18.		VOT/ XX/ MVL/ XXX	Νικομήδεια	:	347-348	RIC, VIII, σ.475, αρ.52
19-21.		"	αδιάγνωστο	:	"	οπ.π. (για τον τύπο)
22.	Κωνσταντίνος Β' καίσαρ (327-337)	PROVIDEN- TIAECAES	Νικομήδεια	Δ	326-327	RIC, VII, σ.624, αρ.147
23.		GLOR- IAEXERC- ITVS	Κωνσταντινούπολη	Γ	330-333,	RIC, VII, σ.579, αρ.59,
24.		"	Σίσκια	A	333-335 337	και σ.581, αρ.75. RIC, VII, σ.460, αρ.263.
25.	Κωνσταντίνος Β' (337-361)	GLOR- IAEXERC- ITVS	Κωνσταντινούπολη	Α	337-340	RIC, VIII, σ.449, αρ.27
26.		"	"	S	"	οπ.π.
27.		VICTORIAEDDAVGGQNN	Θεσσαλονίκη	E	347-348	RIC, VIII, σ.411, αρ.99
28.		VOT/ XX/ MVL/ XXX	Κωνσταντινούπολη	A	347-348	RIC, VIII, σ. 453, αρ.69
29.		"	"	Z	"	οπ.π.
30.		"	Αλεξάνδρεια	B	"	RIC, VIII, σ. 541, αρ.33
31.		"	αδιάγνωστο	:	"	οπ.π. (για τον τύπο).
32-33.		FELTEMPRE - PARATIO	Κύζικος	Γ	351-354	RIC, VIII, σ.497, αρ.92
34.		"	αδιάγνωστο	:	"	οπ.π. (για τον τύπο) RIC, VIII, σ. 460, αρ.135
35.		"	"	:	355-361	(για τον τύπο)
36.		SPESREI-PVBLICE	Σίσκια	A	355-361	RIC, VIII, σ.378, αρ.398.
37.		"	Σίρμιο	A	"	RIC, VIII, σ.390, αρ.80
38.		"	Νικομήδεια	A	"	RIC, VIII, σ.482, αρ.112
39-43.			αδιάγνωστο	:	"	οπ.π. (για τον τύπο)
44.	Κωνσταντίνος Γάλλος καίσαρ (351-354)	FELTEMPRE - PARATIO	αδιάγνωστο	:	351-354	RIC, VIII, σ.458, αρ.120 (για τον τύπο)
	Ιουλιανός καίσαρ (354- 360)					

45-46.	SPEPREI-PVBLICE	αδιάγνωστο		355-361	RIC, VIII, σ. 461, αρ. 150 (για τον τύπο)
	Ιοθιανός (363-364)				
47.	VOT/ V	Αλεξάνδρεια		363-364	RIC, VIII, σ. 546, αρ. 92
	Βαλεντινιανός Α' (364-375)				
48.	VOT / V/MVLT/ X	Σίρμιο		364	RIC, IX, σ. 159, αρ. 8
49.	SECVRITAS- REIPVBLICAE	Κωνσταντινούπολη	A	364-367	RIC, IX, σ. 215, αρ. 21α
50.	"	αδιάγνωστο		"	οπ.π. (για τον τύπο) RIC, IX, σ. 146, αρ. 5α
51-52.	GLORIARO - MANORVM	Σίσκια		364-367	και σ. 140 (i) RIC, IX, σ. 147, αρ. 14α
53.	"	"	B	367-375	και σ. 141 (x) RIC, IX, σ. 147, αρ. 14α
54.	"	"	B	"	και σ. 142 (xxv)
55.	"	"	B	"	RIC, IX, σ. 147, αρ. 14α και σ. 143 (xxxi)
	Ουάλης (364-378)				
56.	SECVRITAS - REIPVBLICAE	Θεσσαλονίκη	A	364-367	RIC, IX, σ. 176, αρ. 18b
57.	"	"	Γ	367-375	RIC, IX, σ. 178, αρ. 27b και σ. 170 (xix)
58.	GLORIARO - MANORVM	Σίσκια	B	367-375	RIC, IX, σ. 147, αρ. 14b και σ. 141 (x)
59.	"	Θεσσαλονίκη	A	"	RIC, IX, σ. 178, αρ. 26b και σ. 171xxvii)
60.	"	Κωνσταντινούπολη	Γ	"	RIC, IX, σ. 220, αρ. 4.1b, 8
61.	"	"		"	οπ.π.
62-64.	"	αδιάγνωστο		364-375	οπ.π. (για τον τύπο)
	Βαλεντινιανός ή Ουάλης				
65-70.	SECVRITAS- REIPVBLICAE				οπ.π. αρ. 49κς.
71-73.	GLORIARO - MANORVM	αδιάγνωστο		364-375	
	Γρατιανός (367-383)				
74.	GLORIARO - MANORVM	Σίσκια	B	367-375	RIC, IX, σ. 147, αρ. 14c και σ. 143 (xxv)
75.	"	Θεσσαλονίκη		367-375	RIC, IX, σ. 178, αρ. 26c και σ. 169 (viii)
	Θεοδόσιος Α' (379-395)				
76-77.	SALVSREI- PVBLICAE	αδιάγνωστο		388-392	RIC, IX, σ. 234, αρ. 86b (για τον τύπο)
78-79	Εφαρμένα				
80-83	θραύσματα 4ου αι.				

**Πίνακας ποσοτικής και ποσοστιαίας κατανομής
των διαφόρων νομισματοκοπειών.**

Σίσκια	8	19%	Νικομήδεια	3	7%
Σίρμιο	2	5%	Κύζικος	3	7%
Θεσ/νικη	10	22.50%	Αντιόχεια	2	5%
Ηράκλεια	2	5%	Αλεξάνδρεια	3	7%
Κων/πολη	10	22.50%			